

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 6-2/465
Uz 06.05.2020

Baltiņš Valdis

bvaldis@apollo.lv

Gavare Astra

astraf00@gmail.com

Grasmane Aiga

zumizumi@inbox.lv

Eizentāls Juris

juris.eizentals@prudentia.lv

Folkmanis Jānis

janis.folkmanis@pastorats.lv

Voss Edžus

laima.vosa@gmail.com

Latvijas zemes īpašnieki

atbalstu@saimniecissavazeme.lv

Latvijas Dabas fonds

ldf@ldf.lv

**Latvijas Republikas Vides aizsardzības
un reģionālās attīstības ministrija**

pasts@varam.gov.lv

Par mazā ērgļa aizsardzības plānu

Tiesībsargs ir saņēmis un izskatījis Latvijas zemes īpašnieku (turpmāk – Iesniedzēji) 12.06.2020. iesniegumu, kas reģistrēts Tiesībsarga birojā 15.06.2020. ar Nr. 6-1/463, saistībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk – VARAM) sniegto informāciju, atbildot uz Iesniedzēju iesniegumu “Par personas tiesībām uz īpašumu nesamērīgu ierobežošanu, kas izriet no Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 08.01.2020. Rīkojuma Nr. 1-2/1 Par Mazā ērgļa (Clanga pomarina) aizsardzības plāna apstiprināšanu un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 940 “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”, ko tiesībsargs saņēmis 2020.gada 8.maijā un reģistrējis ar Nr.575. Iesniedzēji norādīja uz īpašuma tiesību ierobežojumiem, ja privātīpašumā izveido mikroliegumu un nosaka saimnieciskās darbības ierobežojumus.

Saistībā ar situāciju par mikroliegumu noteikšanu Iesniedzēji lūdz:

- kamēr nav ieviests taisnīgs kompensāciju mehānisms, pārtraukt mikroliegumu veidošanu mežos, kas ir ārpus aizsargājamām teritorijām;
- atcelt VARAM apstiprināto Mazā ērgļa sugas aizsardzības plānu un iekļaut tajā zinātniski pamatoto priekšlikumu alternatīvai mazā ērgļa aizsardzībai.

Iesniegums vienlaicīgi adresēts Latvijas Republikas Valsts Prezidentam E.Levitam un Latvijas Republikas Ministru prezidentam A.K.Kariņam.

Vēlamies paskaidrot, ka tiesībsargs darbojas saskaņā ar Tiesībsarga likumā noteikto mērķi veicināt cilvēktiesību aizsardzību un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta pirmajā daļā noteikts, ka valsts pārvalde ir pakļauta likumam un tiesībām. Viens no vispārējiem tiesību principiem ir tiesiskuma princips. Tiesiskuma princips attiecas ne tikai uz valsts pārvaldes darbību, bet arī organizāciju, tāpēc valsts pārvalde ir organizēta tā, lai valsts pārvaldē pastāvētu efektīvs tiesiskuma uzraudzības mehānisms - valsts pārvaldei ir jābūt izveidotiem iekšējiem kontroles mehānismiem. Tiesiskuma kontrolei var veidot arī ārējus kontroles mehānismus, taču ārējo kontroles mehānismu uzdevums nav stāties iekšējo kontroles mehānismu vietā. Tiesībsarga institūts ir veidots kā ārējs valsts pārvaldes kontroles mehānisms, kas vienlaikus ir alternatīvs strīdu risināšanas mehānisms personu aizskarto cilvēktiesību aizsardzībai, kas balstīts uz tiesībsarga personas autoritāti, jo tiesībsarga rekomendācijām nav juridiski saistoša rakstura. Tiesībsarga institūts nevar darboties iekšējo kontroles mehānismu vietā. Pretējā gadījumā tiktu apdraudēta valsts pārvaldes organizācijas atbilstība tiesiskuma principam. Tā arī no procesuālo tiesību viedokļa vērsšanās pie tiesībsarga nav uzskatāma par apstrīdēšanas procesa ierosināšanu, un procesa dalībniekam jāņem vērā, ka šāda vērsšanās neaptur ne administratīvā akta darbību, ne pārsūdzēšanas termiņu. Tāpēc personai, ja tā nolēmusi savas tiesības aizstāvēt arī tiesā, pārsūdzēšanas termiņā pieteikums jāiesniedz arī tiesā.

Tiesībsargs nevar uzdot aizliegt veidot mikroliegumu un nevar atcelt VARAM 08.01.2020. Rīkojumu Nr. 1-2/1 "Par sugas aizsardzības plāna apstiprināšanu" (turpmāk – Rīkojums). Vienlaikus Rīkojums nav arī vispārīgais administratīvais akts. Vispārīgajam administratīvajam aktam pamatā būtu piemērojami tādi paši procesuālie noteikumi kā parastam administratīvajam aktam, proti, to varētu apstrīdēt un pārsūdzēt atbilstoši Administratīvā procesa likumam.

Savukārt Rīkojums procesuāli vērtējams kā ieteikuma akts, drīzāk kā starplēmums, kas satur ieteikumus rīcībai, secinājumus un priekšlikumus normatīvā regulējuma grozījumu izstrādei.

Tiesībsargs, izvērtējis Rīkojumā ietvertu sugas aizsardzības plānu "Mazā ērgļa Clanga pomarina aizsardzības plāns Latvijā" (turpmāk – plāns) un Latvijas Dabas fonda vēstulē¹ pausto, nevar piekrist, ka līdz brīdim, kad tiek pieņemts normatīvais regulējums par taisnīgu kompensāciju mehānisma ieviešanu, tiktu pilnībā pārtraukta mikroliegumu izveidošana. Katra konkrēta mikrolieguma izveidošana ir individuāli izvērtējama un, ja persona nepiekrīt mikrolieguma izveidošanai, tai ir tiesības lēmumu par katra konkrētā mikrolieguma izveidošanu, kas ietver arī izveidošanas samērīgumu, apstrīdēt un pārsūdzēt Administratīvā rajona tiesā saskaņā ar Administratīvā procesa likumā noteikto kārtību.

Tomēr tiesībsargs pilnībā piekrīt iesniegumam pievienotajā intervijā ar Uģi Bergmani eksperta norādītājam, ka "lielākā problēma patlaban ir atbilstošu kompensāciju neesamība par saimnieciskās darbības ierobežojumiem".

Tiesībsargs jau iepriekš, pārbaudes lietā par īpašuma tiesību apgrūtinājumu, gadījumā, kad privātpersonas nekustamais īpašums atrodas īpaši aizsargājamā dabas teritorijā, ir secinājis,

¹ Latvijas Dabas fonda 11.03.2020. vēstule Nr.3.6/59.

ka īpašumtiesību ierobežojums, lai ir noteikts ar likumu leģitīma mērķa labad, taču tiesībsargs nevar to atzīt par samērīgu, kompensācijas par īpašumtiesību ierobežojumu neesamības dēļ, cita starpā, jo valstī nepastāv mehānisms, kas kompensētu īpašumtiesību aprobežojumus gadījumos, kad nekustamais īpašums atrodas Natura 2000 teritorijā, ir mazāks par 1 hektāru, tas nav ne mežs, ne lauksaimniecības zeme un tajā ir ievērojamas stingras dabas aizsardzības prasības.

Tiesībsargs norādīja, ka ir izjaukts taisnīgs līdzsvars, kas nodrošināms starp sabiedrības vispārējām interesēm un indivīda pamattiesību aizsardzību.

Apzinoties rekomendāciju ieviešanas iespējamo ietekmi uz valsts budžetu, tiesībsargs tomēr aicināja rast risinājumu taisnīgam situācijas noregulējumam, paredzot kompensācijas par īpašumtiesību aprobežojumiem nekustamajos īpašumos, kas atrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un to platība ir mazāka par vienu hektāru.

Atbildot rekomendācijas izpildes virzību, VARAM informēja tiesībsargu par izveidoto darba grupu, kurā tiek risināts jautājums par taisnīgu kompensāciju ieviešanas mehānismu, tostarp, arī attiecībā uz gadījumiem, kad privātpersonas īpašumā tiek izveidots mikroliegums.

Attiecībā uz Iesniedzēju norādīto strīdus priekšlikumu VARAM ir paskaidrojusi, ka priekšlikumu attiecībā uz zinātniski pamatotu alternatīvu aizsardzības pasākumu ieviešanu mikroliegumu veidošanai no plāna gala redakcijas izslēdzis plāna autors. Dabas aizsardzības pārvalde šādu lēmumu atbalstīja, jo plānā ir secināts un arī pats autors atzinis, ka labākais veids mazā ērgļa dzīvotņu aizsardzībai šobrīd ir mikroliegums.

Latvijas Dabas fonds ir norādījis, ka būtu jādomā par pamatproblēmas risināšanu – dabas aizsardzību mežos regulējošo normatīvu stiprināšanu un atbilstošām kompensācijām privāto mežu īpašniekiem. Mikroliegumu veidošana šobrīd ir vienīgais reāli pieejamais instruments īpaši aizsargājamo sugu un biotopu saglabāšanai mežos ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām vai īpaši aizsargājamo dabas teritoriju zonās ar mazāk stingru aizsardzības režīmu. Latvijas Dabas fonds ir uzsvēris, ka būtiski turpināt diskusiju par dabas aizsardzības nozīmi un nostiprināt dabas aizsardzības mērķus tā, lai tie būtu tuvi visai Latvijas sabiedrībai, vienlaikus norādot uz kompensāciju sistēmas uzlabošanas procesu aktīvu turpināšanu.

Konstatējams, ka VARAM Iesniedzēju norādīto problēmsituāciju ir noidentificējis plašāk², proti, kā nepieciešamību, izvērtējot Iesniedzēju priekšlikumus, lemt par nepieciešamajām izmaiņām vairākos saistītajos normatīvajos aktos, un norādījusi uz iepriekš pieminēto starpnozaru darba grupu, kurā kā dalībnieks piedalās arī Latvijas Meža īpašnieku biedrības pārstāvis.

Tiesībsargs uzskata, ka lēmumi, kas pieņemami, samērojot tiesības uz īpašumu un tiesības uz labvēlīgu vidi, līdz ar ko skar dažādu grupu personu tiesības un tiesiskās intereses, ir pieņemami, tikai balstoties uz sabiedrības līdzdalības un nozaru profesionāļu viedokļu līdzsvaru. Raugoties gan no tiesību uz īpašumu, gan no tiesību uz labvēlīgu vidi prizmas, pieņemtajiem lēmumiem jābūt ilgtspējīgiem, ekonomiskās un vides tiesības līdzsvarojošiem.

Ar cieņu
tiesībsarga pilnvarojumā
Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību
nodaļas vadītāja

Ineta Rezevska

Inga Peimane, +371 67686768
inga.peimane@tiesibsargs.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

² Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 04.06.2020. vēstule Nr. 1-131/5027.